

Fact sheet

5

De ondersteuning van Vlaamse pleegzorgers door diensten voor pleegzorg en andere professionele diensten

Auteurs
Vandezande, V., Bronselaer, J. & Verreth, K.

© 2011

Vlaamse overheid

Samenstelling

Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Joost Bronselaer, Véronique Vandezande en Kathleen Verreth

Verantwoordelijke uitgever

Johan Alleman
Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21, 1000 Brussel

Marc Morris
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Koning Albert II-laan 35 bus 30, 1030 Brussel

Jaar van uitgave

2011

Grafische vormgeving

Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
Communicatie
Patricia Vandichel

Foto's Pleegzorg Vlaanderen vzw

Depotnummer D/2893/2011/26 978-90-5130-743-6 9789051307436

De fact sheets zijn ook te vinden op het internet:
www.kenniscentrumwvg.be
www.kbs-frb.be/otheractivity.aspx?id=281222&LangType=2067
www.pleegzorgvlaanderen.be

Inhoud

Samenvatting	2
1 Inleiding	2
2 De diensten voor pleegzorg	3
2.1 De ondersteuning van pleegzorgers door de dienst voor pleegzorg	3
2.2 De ondersteuning van pleegzorgers door de pleegzorgbegeleider	11
2.3 Toegankelijkheid van de dienstverlening	16
3 De ondersteuning van pleegzorgers door andere professionele diensten	20
4 Conclusie	22
Bibliografie	24

Samenvatting

Deze bijdrage schetst een beeld van de inschatting van Vlaamse pleegzorgers van de kwaliteit van de ondersteuning die zij ontvangen van de diensten voor pleegzorg. Dit onderzoeken we op basis van een postenquête bij een representatieve steekproef van Vlaamse pleegzorgers. We gaan na welke ondersteuning pleegzorgers krijgen van de diensten voor pleegzorg, in welke mate deze ondersteuning hen helpt en hoe zij bepaalde kwaliteitsaspecten van de dienstverlening inschatten. Vervolgens onderzoeken we het contact met de pleegzorgbegeleider: wat is de frequentie van contact en hoe evalueert men bepaalde kwaliteiten van de begeleider? Daarna bekijken we hoe toegankelijk de dienstverlening is. We sluiten af met een blik op de eventuele ondersteuning die pleegzorgers krijgen van andere professionele diensten. Pleegzorgers blijken over het algemeen eerder tevreden met de geboden ondersteuning, en dit is zeker het geval voor de pleegzorgbegeleider. We zien daarentegen ook dat vooral het krijgen van meer inspraak in de beslissing het pleegkind of de pleeggast elders onder te brengen een belangrijk pijnpunt is. Sommige aspecten van de toegankelijkheid van de dienstverlening van de diensten voor pleegzorg zijn ook minder goed gerealiseerd voor bepaalde groepen van pleegzorgers.

I Inleiding

Via een postenquête vroegen we 1.608 pleegzorgers naar hun kenmerken, hun tevredenheid en mogelijke knelpunten die zij als pleegzorger ervaren. De beschrijvende resultaten publiceerden we in een aantal thematische fact sheets, waarvan voorliggende publicatie een onderdeel is. Voor meer informatie omtrent het onderzoek en de enquête verwijzen we naar fact sheet 1 (Verreth e. a., 2011).

Pleegzorgers zijn personen die op vrijwillige basis zorgen voor een pleegkind, of voor een pleeggast. Zij staan niet alleen in deze zorg, maar worden professioneel ondersteund. Het zijn hoofdzakelijk de diensten voor pleegzorg die deze professionele ondersteuning op zich nemen (voor een overzicht van de taken van een dienst voor pleegzorg zie Verreth, 2009). Uit verscheidene onderzoeken komt naar voor dat de steun van deze diensten voor pleegzorg, cruciaal is voor pleegzorgers om een duurzame en kwalitatieve zorg te kunnen bieden aan het kind of de gast (Rhodes e. a., 2001; MacGregor e. a., 2006; Brown, 2007). In deze fact sheet gaan we in op bepaalde aspecten van deze ondersteuning en op de tevredenheid van de Vlaamse pleegzorgers met de professionele steun die zij krijgen. Meer bepaald bestuderen we die aspecten die onder de individuele begeleiding vallen en die te maken hebben met de toegankelijkheid van de geboden ondersteuning. Gezien de pleegzorgbegeleiders een belangrijke rol spelen in de individuele begeleiding, besteden we speciale aandacht aan deze groep. Dit alles onderzoeken we vanuit het perspectief van de pleegzorger; meer bepaald vertrekken we voor dit onderzoek vanuit het perspectief van de pleegzorger als cliënt van de dienst voor pleegzorg.

Uiteraard is het ook mogelijk om de pleegzorger en de dienst voor pleegzorg te zien als partners die samenwerken in de hulp aan pleegkinderen en pleeggasten.

Samenvattend zijn de vragen waarop we een antwoord willen bieden de volgende: hoeveel en welke professionele, individuele ondersteuning krijgen pleegzorgers? Hoe tevreden is men hierover? Hoe toegankelijk is de dienstverlening? Onze focus ligt op de diensten voor pleegzorg, maar we gaan ook kort in op andere professionele organisaties die hulp kunnen bieden. In een andere bijdrage worden meer collectieve aspecten belicht zoals vorming en ook de werving en selectie van pleegzorgers (Vandezande e.a., 2011a). Uiteraard is de ondersteuning die men kan ontvangen breder dan enkel de professionele omkadering geboden door diensten voor pleegzorg, daarom zal de focus in nog een andere bijdrage liggen op de informele ondersteuning die pleegzorgers al dan niet krijgen (Vandezande e.a., 2011c). Deze twee thema's vallen als dusdanig buiten de scope van deze fact sheet. Uiteraard kunnen er heel wat verschillen tussen pleegzorgers bestaan al naargelang de kenmerken van de pleegzorgsituatie. Daarom zullen we in deze fact sheet de resultaten regelmatig opsplitsen naar sector en naar het type pleegzorg. De sector bepaalt momenteel immers heel wat van de modaliteiten waaronder de pleegzorg plaats kan vinden en hangt ook vaak (maar niet altijd) samen met de problematiek van het kind of de gast. Er wordt ook een onderscheid gemaakt tussen pleegzorgers die het pleegkind/ de pleeggast voordien niet kenden (bestandspleegzorgers), en anderzijds de personen die hen wel kenden (netwerkpleegzorgers). Deze laatste werden nog eens opgedeeld in familiale en niet-familiale netwerkpleegzorgers. In het geval van familiale netwerkpleegzorg bestaat een familieband tussen de pleegzorger en het pleegkind/de pleeggast. Bij niet-familiale netwerkpleegzorgers gaat het om een een bekende van de ouder van het pleegkind/gast (een vriend, kennis of buur,...) of van het pleegkind/de pleeggast zelf (ouders van vriendje, leerkracht, monitor,...).

2 De diensten voor pleegzorg

In wat nu volgt gaan we in op (1) de ondersteuning door de dienst voor pleegzorg, (2) de ondersteuning door de pleegzorgbegeleider en (3) de toegankelijkheid van deze geboden ondersteuning. We illustreren deze drie aspecten telkens met enerzijds elementen van de objectieve ondersteuning en anderzijds de subjectieve waardering ervan door de pleegzorger. De indeling tussen ondersteuning door de dienst voor pleegzorg en ondersteuning door de pleegzorgbegeleider is enigszins arbitrair en deze steun loopt in de werkelijkheid uiteraard door elkaar.

2.1 De ondersteuning van pleegzorgers door de dienst voor pleegzorg

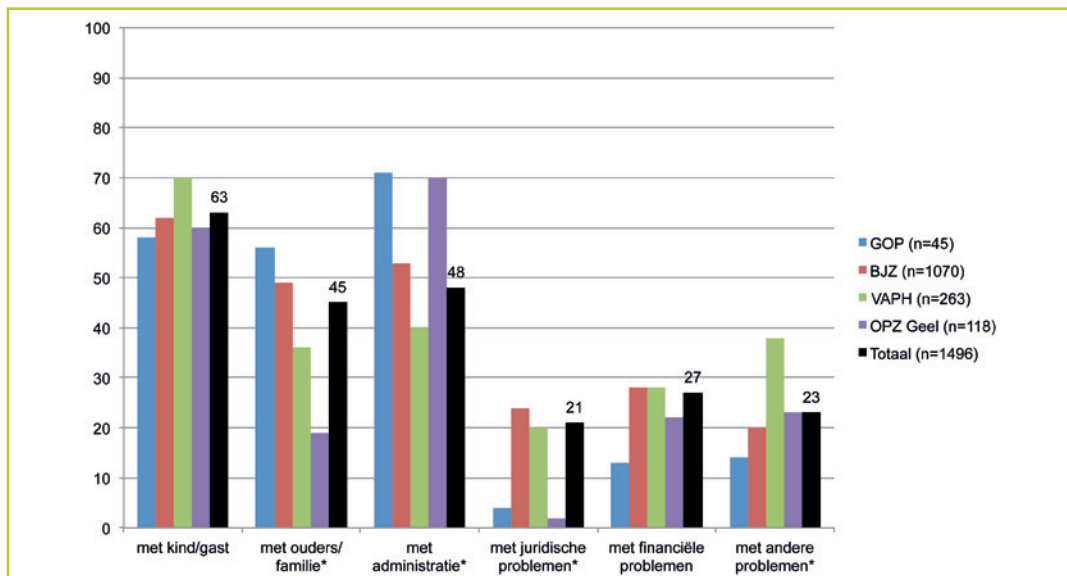
Gemiddeld hebben pleegzorgers in de loop van hun "pleegzorgcarrière" samengewerkt met 1,18 diensten voor pleegzorg. Een overgrote meerderheid van 86% heeft nog maar met één dienst samengewerkt, 11% werkte met twee diensten. Het aandeel dat met

meer dan twee diensten heeft samengewerkt is klein. Pleegzorgers van het Openbaar Psychiatrisch Ziekenhuis Geel (OPZ Geel) hebben gemiddeld met het laagst aantal diensten samengewerkt (1), pleegzorgers uit de sector van het Vlaams Agentschap van Personen met een Handicap (VAPH) met het hoogste aantal (gemiddeld 1,3). Gezinsondersteunende pleegzorg (GOP) en pleegzorgers uit de sector van Bijzondere Jeugdzorg (BJZ) nemen een tussenpositie in. Bestandspleegzorgers werkten gemiddeld ook al met meer diensten samen dan netwerkpleegzorgers, maar het verschil tussen beide is klein en hangt ook samen met de duur van de pleegzorgcarrière, die verschillend is tussen beide types pleegzorg (Bronselaer e.a., 2011b).

Als we vervolgens kijken naar de samenwerking met de huidige dienst voor pleegzorg, geeft 83% van de pleegzorgers aan dat hij of zij het voorbije jaar individuele ondersteuning of begeleiding van de dienst voor pleegzorg kreeg. Hierbij moeten we opmerken dat de 17% die zegt geen ondersteuning te hebben ontvangen, niet noodzakelijk geen contact heeft gehad met de dienst. Verder in deze fact sheet (figuur 7), zien we immers dat slechts 0,6% van de pleegzorgers zegt dat zij geen contact hadden met de dienst voor pleegzorg het voorbije jaar.

In figuur 1 wordt het percentage pleegzorgers weergegeven dat het voorbije jaar begeleiding kreeg, uitgesplitst naar verschillende problemen en naar de sector waarbinnen zij actief zijn. Deze gegevens beperken zich tot het daadwerkelijk ontvangen van steun van de dienst voor pleegzorg, en geven bijvoorbeeld geen uitsluitel over de behoefte aan steun van de pleegzorgers. Op deze behoefte gaan we in met fact sheet 3 (Bronselaer e.a., 2011b). We moeten ook opmerken dat de aangehaalde problemen elkaar niet uitsluiten: eenzelfde probleem kan bijvoorbeeld zowel administratief van aard zijn als te maken hebben met het pleegkind of de pleeggast.

Figuur 1 Percentage pleegzorgers dat het voorbije jaar individuele ondersteuning of begeleiding heeft gekregen van de diensten voor pleegzorg voor bepaalde problemen, per sector¹.

* $p < 0,05$ (op basis van chi-kwadraattoetsen)

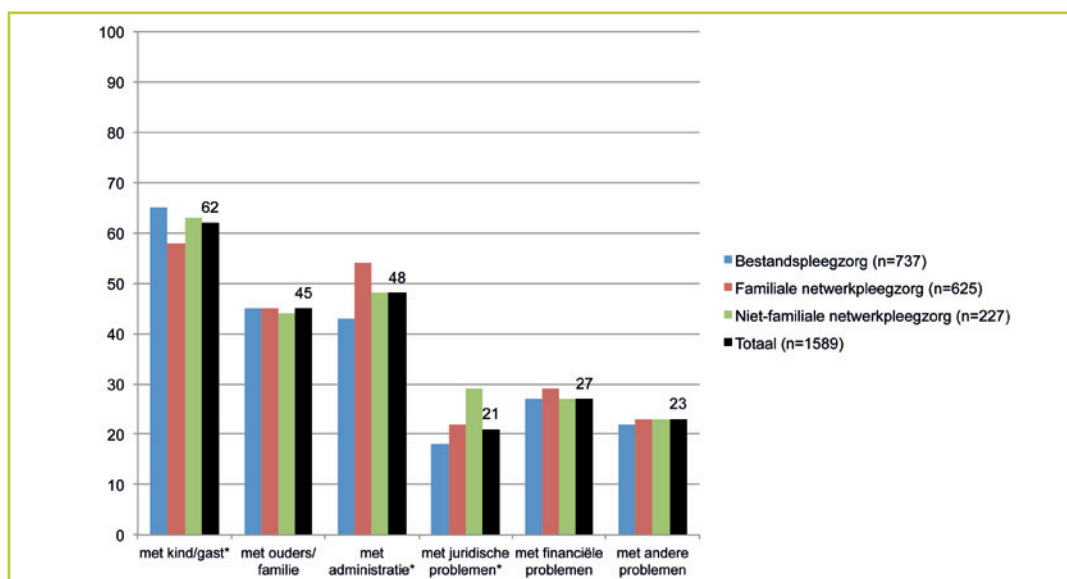
De pleegzorgers hebben het voorbije jaar het meest begeleiding gekregen van de dienst voor pleegzorg in verband met problemen die te maken hebben met het kind of de gast (63%), vervolgens in verband met administratie (48%), met de ouders of familie van het kind/de gast (45%), met financiën (27%), met “andere problemen” (23%) en tenslotte met juridische problemen (21%). In figuur 1 zijn deze cijfers tevens opgesplitst naar sector. We vinden geen significante verschillen tussen sectoren terug voor de begeleiding in verband met het kind of de gast. We zien opvallend weinig begeleiding door de dienst voor pleegzorg het voorbije jaar voor de pleegzorgers binnen OPZ Geel voor problemen die te maken hebben met ouders of familie (20%) en met juridische problemen (2%); daartegenover staat dat zij relatief veel begeleiding krijgen voor problemen met administratie (70%). Ook voor pleegzorgers binnen het VAPH geldt dat zij relatief minder vaak beroep doen op begeleiding voor problemen met de ouders of familie van de pleeggast (36%) dan pleegzorgers in de sectoren BJZ en GOP. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat de sectoren van het VAPH en het OPZ Geel meer met volwassen pleeggasten werken, eerder dan met pleegkinderen. In tegenstelling tot de OPZ Geel-sector hebben VAPH-pleegzorgers het voorbije jaar veel minder begeleiding gekregen voor administratieve problemen (40%). Voor deze pleegzorgers valt het relatief hoge percentage (38%) op dat zegt ondersteuning te hebben gekregen rond andere zaken. Als we de antwoorden op de open vragen van nabij bekijken, vallen onder deze categorie voornamelijk (30%) algemene zaken (zoals routinebezoeken, mentale

¹ De n in deze figuur duidt op het totaal aantal personen in de steekproef actief binnen een bepaalde sector. Dit aantal kan per aangehaald probleem wat lager liggen omdat niet iedere respondent alle vragen invulde. Gezien dit aantal iets varieert per vraag, geven we deze n hier niet weer.

steun,...), maar ook dagopvang/begeleid werk (11%) of probleemgedrag van het kind of de gast (7%). We moeten echter omzichtig omspringen met deze cijfers gezien het laag aantal respondenten (er vulden slechts 84 personen in de VAPH-sector deze open vraag in). Er zijn tenslotte enkele opvallende verschillen tussen BJZ en GOP: pleegzorgers binnen GOP kregen iets meer begeleiding voor problemen met de ouders of familie of voor administratieve zaken; pleegzorgers binnen BJZ deden dan weer meer beroep op de dienst voor pleegzorg voor juridische problemen.

Als conclusie kunnen we stellen dat de sector waarbinnen pleegzorg plaatsheeft samenhangt met het soort hulp dat men ontvangt van de dienst voor pleegzorg. Vermoedelijk heeft dit te maken met de anderssoortige problematieken tussen sectoren, zo kunnen we veronderstellen dat de ouders of familie in BJZ of GOP gemiddeld een prominere plaats innemen dan in de sectoren VAPH en OPZ Geel, omdat het in deze sectoren vaker om (jonge) kinderen gaat. Maar ook juridische hulpverlening blijkt meer relevant in de ene sector dan in de andere: deze soort hulp wordt het meest verleend in de BJZ-sector, dit is wellicht te wijten aan de rol van de jeugdrechter. Het lijkt dus belangrijk te zijn dat de diensten voor pleegzorg zich kunnen specialiseren in die vormen van hulp die het meest aangewezen zijn bij het type pleegzorg dat men aanbiedt.

Figuur 2 Percentage pleegzorgers dat het voorbije jaar individuele ondersteuning of begeleiding heeft gekregen van de diensten voor pleegzorg voor bepaalde problemen, per type pleegzorg².

* $p < 0,05$ (op basis van chi-kwadraattoetsen)

2 De n in deze figuur duidt op het totaal aantal personen in de steekproef actief binnen een bepaalde sector. Dit aantal kan per aangehaald probleem wat lager liggen omdat niet iedere respondent alle vragen invulde. Gezien dit aantal iets varieert per vraag, geven we deze n hier niet weer.

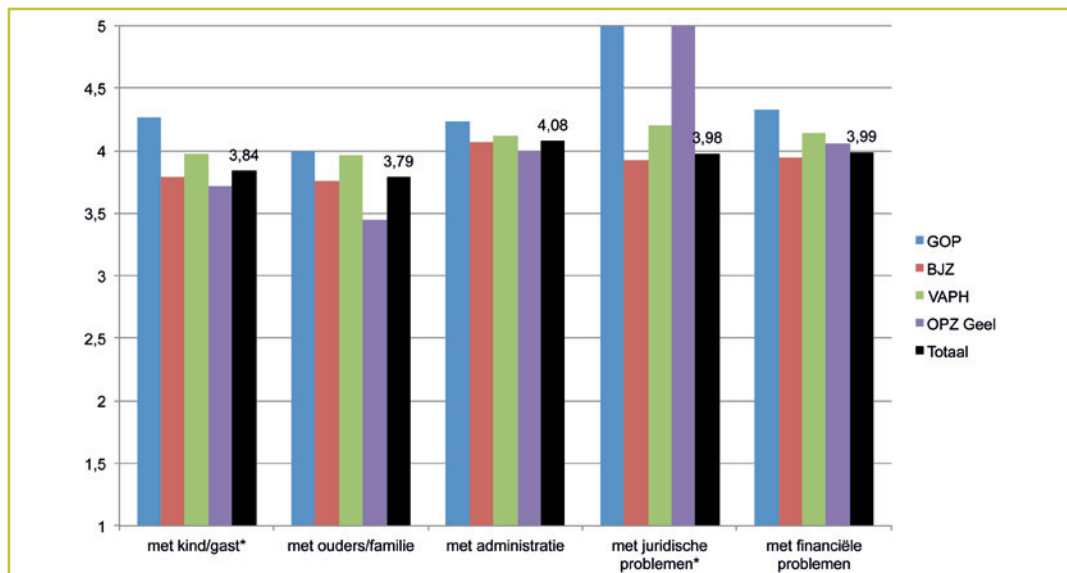
Figuur 2 geeft opnieuw het percentage pleegzorgers dat zegt het voorbije jaar individuele ondersteuning of begeleiding te hebben gekregen van hun dienst voor pleegzorg voor bepaalde problemen. Deze keer splitsten we de resultaten op naar bestandspleegzorgers, familiale en niet-familiale netwerkpleegzorgers. In deze figuur zien we dat verschillen tussen sectoren meer uitgesproken zijn dan deze tussen netwerk- en bestandspleegzorgers. Het is wel opvallend dat netwerkpleegzorgers, vooral familiale netwerkpleegzorgers, minder ondersteuning krijgen bij problemen met het kind, maar evenveel bij problemen met de ouders of familie dan bestandspleegzorgers.

Ingeschatte bruikbaarheid van de begeleiding

Het krijgen van ondersteuning en begeleiding is één ding, maar in welke mate heeft dit contact de pleegzorger ook vooruit geholpen? Voor ieder van de aangehaalde problemen, peilden we hiernaar. Respondenten konden volgende antwoordschaal gebruiken: Zeer veel (score 5) - veel (4) - een beetje (3) - amper (2) - helemaal niet (1). De gemiddelden op deze schaal zijn weergegeven in figuur 3 en weergegeven per sector. In deze figuur zijn enkel de respondenten opgenomen die zeiden het voorbije jaar steun te hebben ontvangen van de dienst voor pleegzorg voor een bepaald probleem. Dit heeft als gevolg dat de aantallen in sommige categorieën klein geworden zijn. Dit duidt erop dat deze waarden beter niet geïnterpreteerd worden.

De gemiddelde waarden in figuur 3 liggen rond de 4, wat wil zeggen dat pleegzorgers gemiddeld vinden dat de ondersteuning van de dienst voor pleegzorg hen “veel” heeft geholpen. De cijfers liggen iets hoger bij de problemen van eerder praktische aard: met name bij de ondersteuning voor administratieve, juridische of financiële problemen. Voor problemen met het kind/ de gast of de ouders/ familie blijkt de begeleiding iets minder soelaas te kunnen bieden. We vinden ook verschillen tussen sectoren terug, maar deze zijn niet allemaal significant. Zo is het opvallend dat de GOP-pleegzorgers zich gemiddeld iets beter geholpen voelen door de diensten voor pleegzorg, en in mindere mate is dit ook zo voor pleegzorgers actief binnen het VAPH. Bij OPZ Geel zegt men gemiddeld iets minder geholpen te zijn met de gekregen ondersteuning. De pleegzorgers binnen BJZ bevinden zich steeds dicht bij het gemiddelde. Vervolgens keken we opnieuw naar de verschillen in tevredenheid tussen netwerk- en bestandspleegzorgers. Deze verschillen waren echter uiterst klein en niet significant en worden daarom niet weergegeven.

Figuur 3 Mate waarin de begeleiding van de dienst voor pleegzorg heeft kunnen helpen voor bepaalde problemen, per sector (gemiddelde op een vijfpuntenschaal).

* $p < 0,05$ (op basis van ANOVA). Let op: de resultaten voor administratieve problemen bij GOP en juridische problemen bij GOP en OPZ Geel zijn gebaseerd op minder dan 20 respondenten, de resultaten moeten dus omzichtig worden geïnterpreteerd.

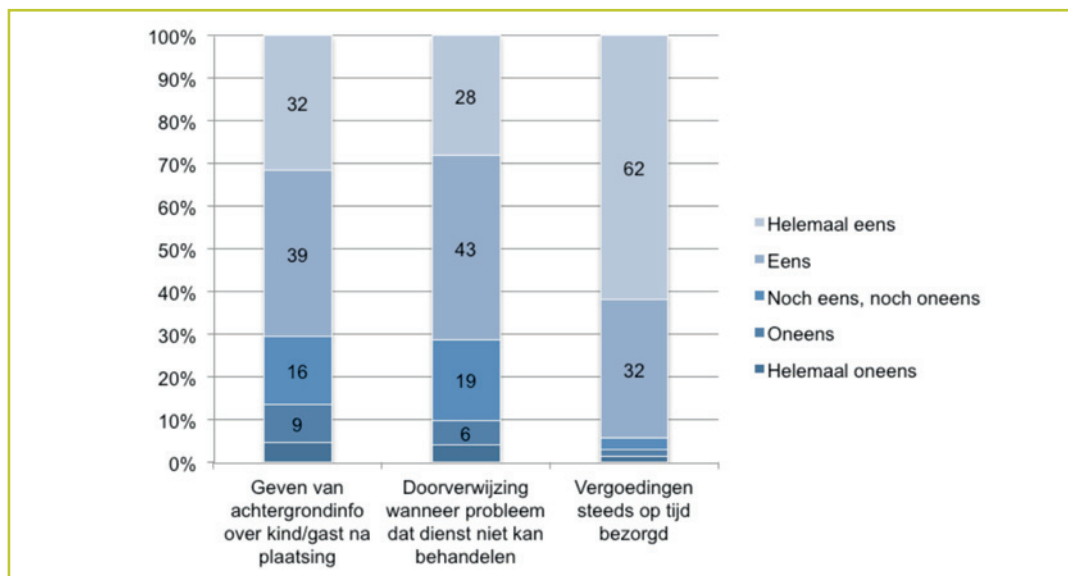
Kwaliteitsaspecten van de ondersteuning door de diensten voor pleegzorg

In de vragenlijst bevroegen we tevens een aantal meer specifieke taken van de diensten voor pleegzorg. We peilden met name naar de mening van pleegzorgers over de volgende uitspraken:

- Nadat dit kind/deze gast aan mijn gezin was toevertrouwd, gaf mijn dienst voor pleegzorg mij al de achtergrondinformatie over dit pleegkind of deze pleeggast die ik nodig had.
- Mijn dienst voor pleegzorg verwijst mij door wanneer ik een probleem signaleer dat zij niet kunnen behandelen.
- De vergoedingen voor mij als pleegzorger worden steeds op tijd bezorgd.

De respondenten konden antwoorden op een vijfpuntenschaal gaande van helemaal eens tot helemaal oneens. De resultaten worden weergegeven in figuur 4.

Figuur 4 Houding van pleegzorgers ten opzichte van de dienstverlening van de dienst voor pleegzorg.

Er bestaat een grote eensgezindheid over het op tijd bezorgen van de pleegzorgvergoeding: 94% is het eens of helemaal eens met de stelling dat de vergoeding op tijd wordt bezorgd. Over beide andere stellingen bestaat er wat minder eensgezindheid. Zo'n 14% van de pleegzorgers is het oneens of helemaal oneens met de stelling dat de dienst voor pleegzorg alle nodige achtergrondinformatie aan de pleegzorger gaf nadat het kind of de gast was toevertrouwd aan het gezin. 16% is het eens noch oneens met deze stelling. 10% is het oneens of helemaal oneens met de stelling dat de dienst voor pleegzorg hen doorverwijst wanneer men een probleem signaleert dat de dienst voor pleegzorg niet kan behandelen.

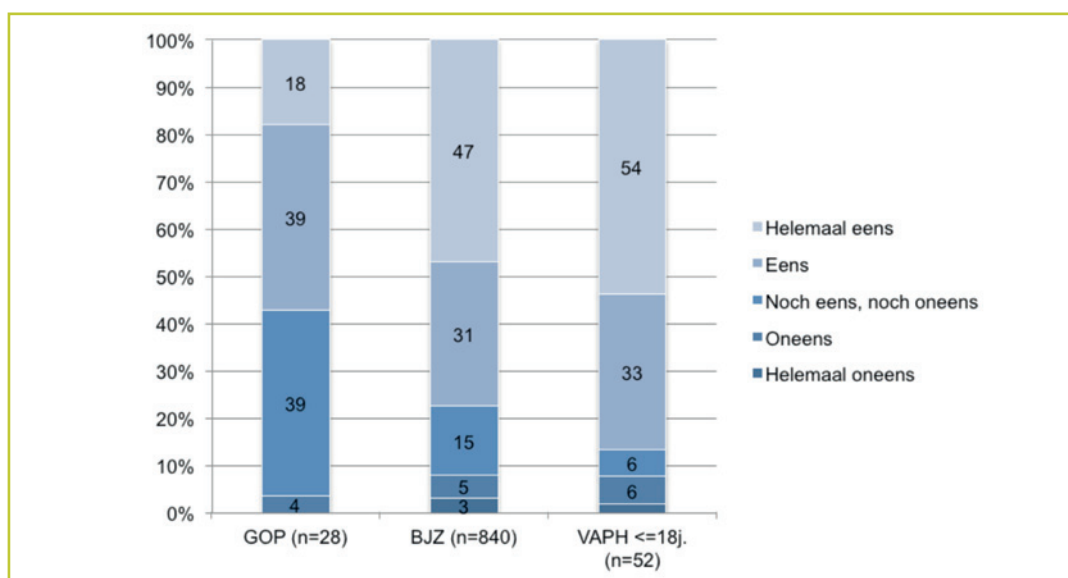
Wanneer we kijken naar de verschillen in gemiddelde scores tussen sectoren en tussen bestands- en netwerkpleegzorgers merken we significante verschillen op (niet weergegeven). Netwerkpleegzorgers (voornamelijk de pleegzorgers van wie het kind of de gast familie is) zijn het vaker eens met de stelling over de achtergrondinformatie en de doorverwijzing dan bestandspleegzorgers. Voor de stelling rond vergoedingen is er geen significant verschil. Wanneer we kijken naar de verschillen tussen sectoren, merken we dat er bij GOP en OPZ Geel minder doorverwijzingen zijn en bij VAPH meer. BJZ bekleedt een tussenpositie. De VAPH-pleegzorgers gaan ook vaker akkoord met de stelling dat de vergoedingen op tijd worden bezorgd, de personen die pleegzorg opnemen binnen OPZ Geel doen dat het minst vaak. De pleegzorgers van BJZ en GOP bevinden zich tussenbeide.

Inspraak in de beslissing om het pleegkind of de pleeggast elders onder te brengen

Vinden pleegzorgers dat zij voldoende inspraak hebben in de beslissing om het pleegkind of de pleeggast ergens anders onder te brengen? Dit gingen we na via onderstaande stellingen. De resultaten zijn terug te vinden per sector in figuren 5 en 6.

- Pleeggezinnen zouden meer inspraak moeten hebben in de beslissing om het pleegkind opnieuw bij zijn of haar gezin van oorsprong onder te brengen.
- Pleeggezinnen zouden meer inspraak moeten hebben in de beslissing om de pleeggast in een andere vorm van opvang onder te brengen.

Figuur 5 Houding van pleegzorgers ten opzichte van inspraak in de beslissing om het pleegkind opnieuw bij zijn of haar gezin van oorsprong onder te brengen, per sector.

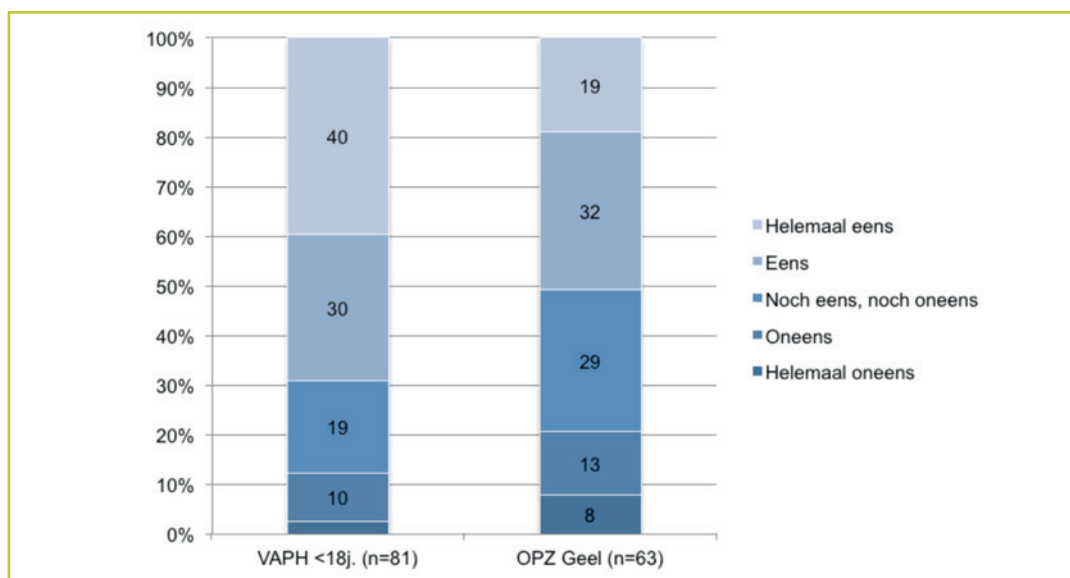

Chi-kwadraattoets: $X^2=21,79$, $df=8$, $p<0,05$

Over alle sectoren heen vindt een kleine tot ruime meerderheid dat zij meer inspraak zouden moeten krijgen in de beslissing om het kind of de gast elders onder te brengen. Deze mening is iets meer uitgesproken wanneer het gaat over minderjarige pleegkinderen. We zien daarbinnen wel dat in de sectoren waar meer langdurige pleegzorg voorkomt (BJZ en VAPH) de vraag naar inspraak sterker is, respectievelijk is 77% en 87% het eens of helemaal eens met de voorgelegde stelling. Binnen GOP is “slechts” 57% deze mening toegedaan. Wanneer het gaat over meerderjarige pleeggasten (figuur 6), antwoordt zo'n 69% van de VAPH-pleegzorgers dat zij vinden dat zij meer inspraak zouden moeten hebben, binnen de sector van OPZ Geel is dat 51%. De verschillen in antwoordverdeling tussen beide sectoren is niet significant verschillend, en zijn dus niet

veralgemeenbaar naar de populatie. Dit kan te wijten zijn aan het lage aantal pleegzorgers binnen deze sectoren die deze vraag beantwoordden (respectievelijk 81 en 63).

Figuur 6 Houding van pleegzorgers ten opzichte van inspraak in de beslissing om de pleeggast in een andere vorm van opvang onder te brengen, per sector.

Chi-kwadraattoets: $\chi^2=7,49$, $df=4$, $p>0,05$

2.2 De ondersteuning van pleegzorgers door de pleegzorgbegeleider

Naast de dienstverlening van de dienst voor pleegzorg, onderzochten we tevens de dienstverlening die de pleegzorgbegeleider biedt. Enerzijds belichten we een aantal objectieve elementen: hoe vaak heeft men contact met de pleegzorgbegeleider; hoeveel verschillende begeleiders heeft men al gehad? Anderzijds kijken we naar de tevredenheid met een aantal aspecten van deze dienstverlening.

Het aantal pleegzorgbegeleiders

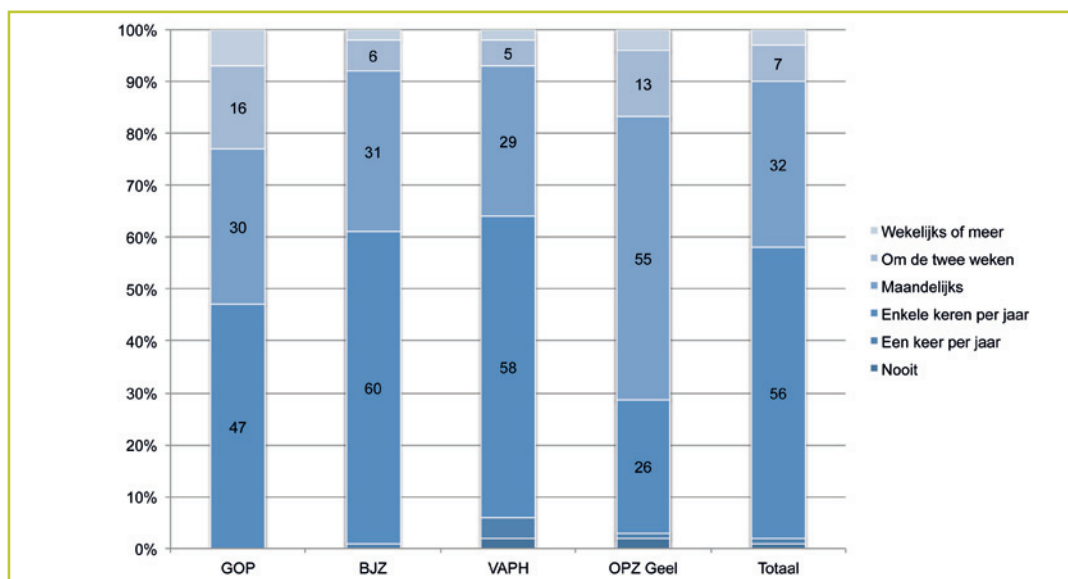
De pleegzorgers in onze steekproef hebben 1 tot 20 begeleiders gehad in heel hun "pleegzorgcarrière". Gemiddeld hebben zij sinds hun starten met pleegzorg 2,7 begeleiders gehad. Als we er rekening mee houden dat pleegzorgers gemiddeld 3,2 pleegkinderen of gasten hebben gehad, komen we op een gemiddelde van 0,8 begeleiders per kind. Dit impliceert dus dat pleegzorgers voor hun verschillende pleegkinderen of gasten doorgaans bij dezelfde begeleider blijven. Als we daarentegen kijken naar het aantal begeleiders voor het kind of de gast waar men momenteel pleegzorg voor opneemt varieert dat tussen 1 tot en met 10. Gemiddeld heeft men dan voor dit kind of deze gast 2,05 begeleiders gehad. Het grootste deel (45%) heeft één begeleider gehad, 27% heeft er twee gehad en 14% heeft drie pleegzorgbegeleiders gehad. Zowel het totaal aantal

pleegzorgbegeleiders als het aantal begeleiders voor het huidige kind of de huidige gast is significant gecorreleerd met de duur van de pleegzorg. Met andere woorden: hoe langer men al aan pleegzorg doet, hoe meer begeleiders men heeft gehad. Parallel daaraan zien we ook dat de gemiddelden in de sectoren van het VAPH (2,3) en het OPZ Geel (2,1), hoger liggen dan die in BJZ (2) en GOP (1,6). Ook bestandspleegzorgers hebben gemiddeld al meer begeleiders gehad (2,2) dan netwerkpleegzorgers (respectievelijk 1,9 voor familiale, 2 voor niet-familiale).

Frequentie van contact met de pleegzorgbegeleider

We vroegen de pleegzorgers hoe vaak per jaar men contact heeft met de pleegzorgbegeleider via telefoon, bezoek thuis of een ontmoeting op de dienst voor pleegzorg. De antwoordcategorieën waren: enkele keren per jaar – één keer per maand – enkele keren per maand – één keer per week – enkele keren per week – geen contact. De resultaten per sector zijn terug te vinden in figuur 7.

Figuur 7 Frequentie van contacten met de pleegzorgbegeleider, per sector.

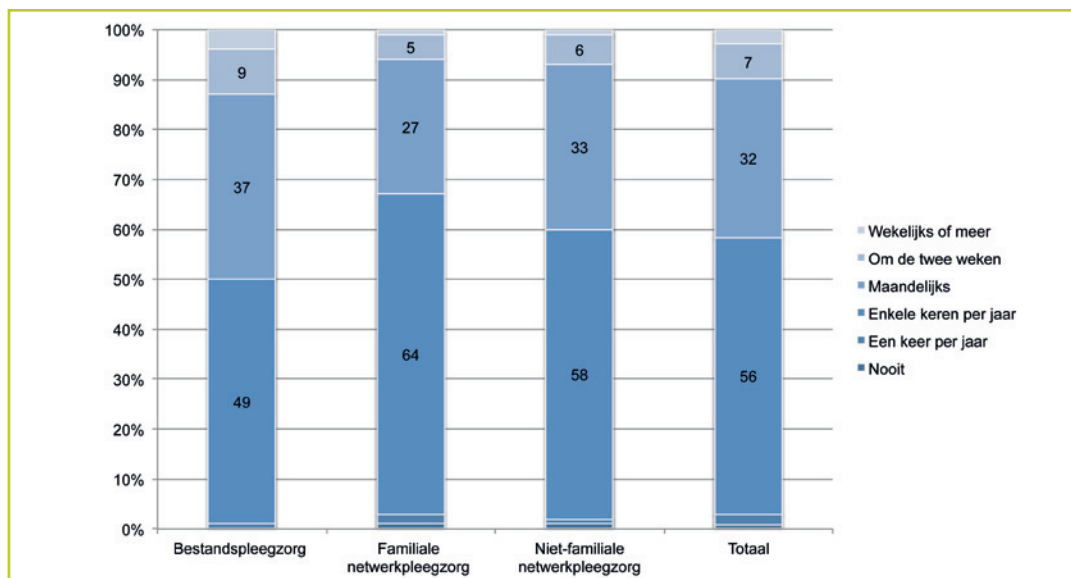
Chi-kwadraattoets: $X^2=80,30$, $df=15$, $p<0,05$

De meerderheid van de pleegzorgers (56%) geeft aan enkele keren per jaar contact te hebben met de pleegzorgbegeleider. Voor 32% is dat maandelijks, voor 7% om de twee weken en voor 3% wekelijks of meer. Een zeer klein percentage zegt nooit (1%) of een keer per jaar (2%) contact te hebben. Uit figuur 7 kunnen we afleiden dat pleegzorgers binnen GOP en OPZ Geel van dit patroon afwijken. In beide sectoren is er meer contact dan gemiddeld. De categorieën “wekelijks of meer” en “om de twee weken” werden vaker aangeduid, en binnen OPZ Geel valt de grote groep op die aangaf maandelijks contact te hebben met de pleegzorgbegeleider (55%).

In figuur 8 worden dezelfde gegevens weergegeven naar het type van pleeggezin (netwerk of bestand). Op deze figuur is duidelijk te zien dat bestandspleegzorgers meer contact hebben met de pleegzorgbegeleider dan de netwerkgezinnen: een merkkelijk hoger aandeel van de bestandsgezinnen hoort of ziet de begeleider maandelijks of vaker (49% - tegenover 33% voor familiale en 40% voor niet-familiale netwerkpleegzorgers). Het is verder opvallend dat de pleegzorgers die familie zijn nog minder contact hebben dan de netwerkpleegzorgers die geen familie zijn, dit is voornamelijk af te lezen van het groter aandeel dat zegt "enkele keren per jaar" contact te hebben.

We vroegen tevens of de pleegzorger dit aantal contacten voldoende vond. Een ruime meerderheid van 95% antwoordde hier "ja" op. Er waren geen substantiële verschillen tussen sectoren of tussen netwerk- en bestandspleegzorgers.

Figuur 8 Frequentie van contacten met de pleegzorgbegeleider, per type pleegzorg.

Chi-kwadraattoets: $X^2=40,24$, $df=10$, $p<0,05$

Kwaliteitsaspecten van de ondersteuning door de pleegzorgbegeleider

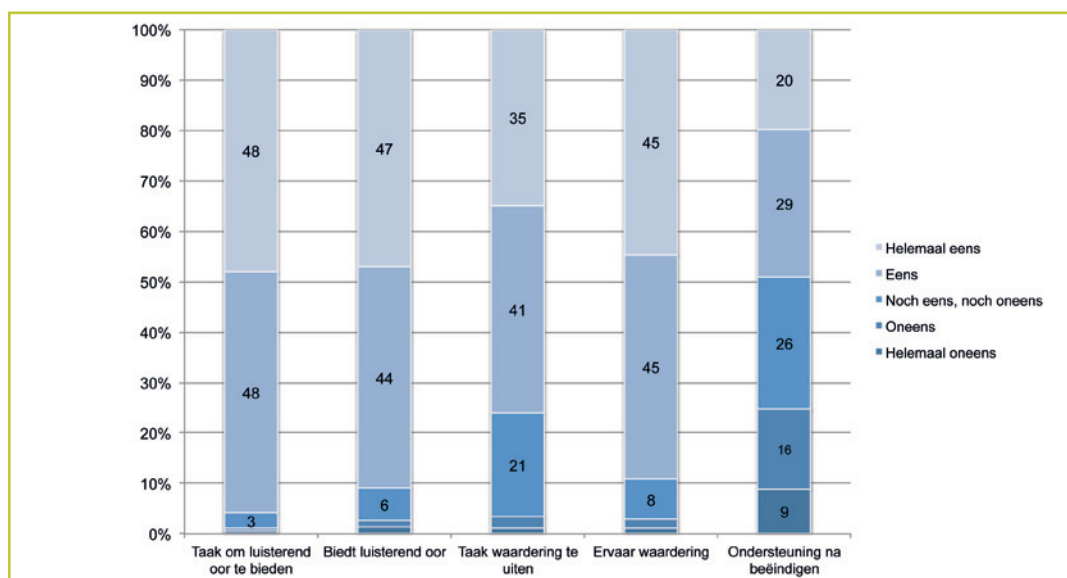
In wat volgt gaan we na in welke mate de pleegzorger de verschillende aspecten van de ondersteuning door de pleegzorgbegeleider als kwaliteitsvol ervaart. In eerste instantie gaan we na welke taken pleegzorgers weggelegd zien voor hun begeleiders en kijken we of er ook in de praktijk wordt tegemoetgekomen aan deze verwachting. Dit deden we aan de hand van volgende uitspraken waarmee de respondenten het al dan niet eens konden zijn:

- Het is een taak van mijn pleegzorgbegeleid(st)er om een luisterend oor te bieden aan mij als pleegzorger.
- Mijn pleegzorgbegeleid(st)er biedt een luisterend oor.

- Het is een taak van mijn pleegzorgbegeleid(st)er waardering te uiten voor de zorg die ik als pleegzorger opneem.
- Ik ervaar waardering vanwege mijn pleegzorgbegeleid(st)er.
- Als de pleegzorg eindigt, is het belangrijk dat mijn pleegzorgbegeleid(st)er mij nog ondersteuning biedt.

De resultaten zijn terug te vinden in figuur 9. Maar liefst 96% van de pleegzorgers onderschrijft de stelling dat de begeleider een luisterend oor moet bieden. Hier wordt ook meestal aan voldaan: voor 91% van de pleegzorgers blijkt het immers zo te zijn dat de begeleider hem of haar ook een luisterend oor biedt. Een kleiner aandeel, 76%, is de mening toegedaan dat de pleegzorgbegeleider de taak heeft om waardering te uiten voor de zorg die pleegzorgers opnemen. Het is opvallend dat 89% zegt dat hun begeleider dit doet. De praktijk overtreft met andere woorden de verwachtingen. De meningen zijn veel meer verdeeld over de stelling of het belangrijk is dat de begeleiding voortduurt na de pleegzorgbeëindiging: 49% is het eens of helemaal eens, 26% is het noch eens noch oneens en 25% is het oneens of helemaal oneens met deze stelling.

Figuur 9 Houding van pleegzorgers ten opzichte van de pleegzorgbegeleider.

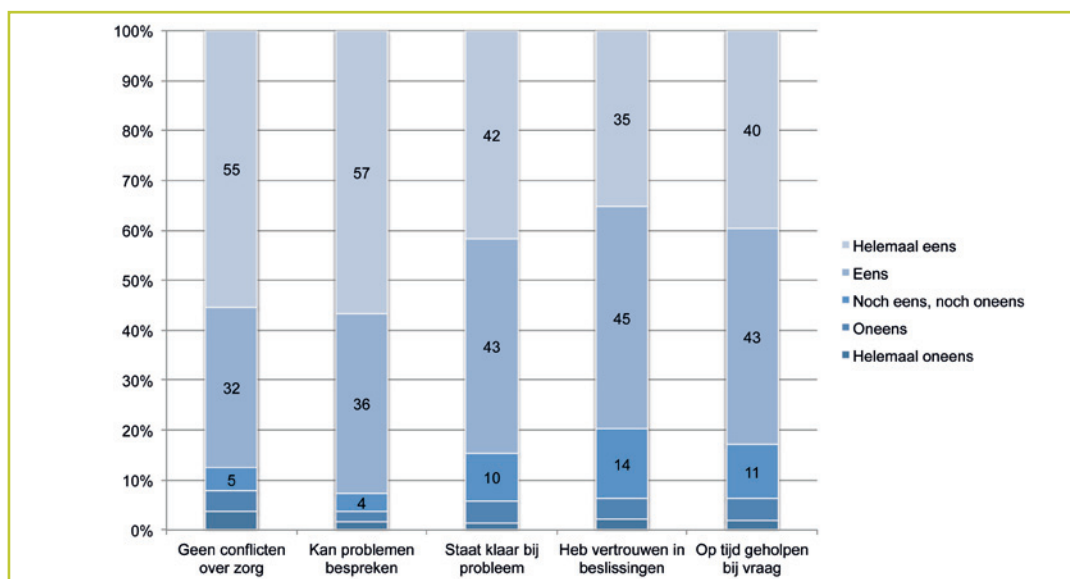
Vervolgens gingen we de tevredenheid van pleegzorgers met hun begeleider na met volgende items:

- Ik heb geen conflicten met mijn pleegzorgbegeleid(st)er over de zorg die ik voor dit pleegkind/deze pleeggast opneem.
- Ik kan de problemen die ik met dit pleegkind/ deze gast ervaar, bespreken met mijn pleegzorgbegeleid(st)er.

- Als ik met een concreet probleem zit dan staat mijn pleegzorgbegeleid(st)er steeds klaar voor mij.
- Ik heb vertrouwen in de beslissingen genomen door mijn pleegzorgbegeleid(st)er met betrekking tot dit pleegkind/deze pleeggast.
- Indien ik een vraag heb voor mijn pleegzorgbegeleid(st)er dan word ik steeds op tijd geholpen.

Uit de resultaten weergegeven in figuur 10 kunnen we opmaken dat er globaal genomen een grote tevredenheid bestaat over de ondersteuning die de begeleider biedt. 80 tot 93% van de respondenten is het eens of helemaal eens met de vijf voorgelegde stellingen. De hoge scores zijn vooral uitgesproken bij de eerste twee stellingen rond conflict en het bespreken van problemen, daar tegenover staat dat zo'n 8% van de pleegzorgers zegt weleens conflicten te hebben met de begeleider. Telkens zo'n 6% antwoordt negatief bij de stellingen over het klaarstaan bij problemen, het vertrouwen hebben in beslissingen van de begeleider en het op tijd geholpen worden bij een vraag. De groep die het noch eens, noch oneens is met deze stellingen schommelt tussen de 10 en 14%.

Figuur 10 Houding van pleegzorgers ten opzichte van de pleegzorgbegeleider.

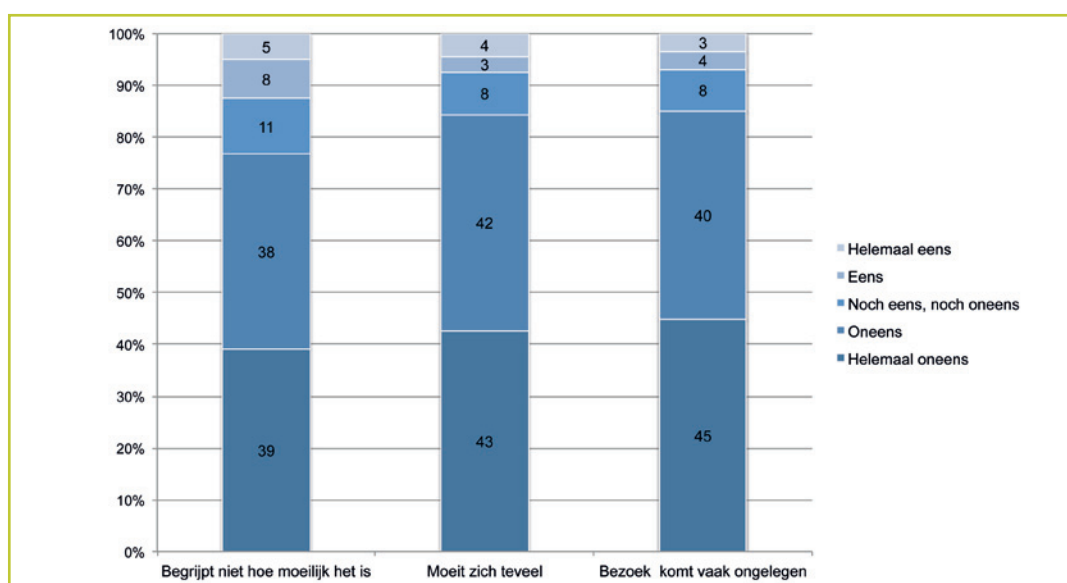
We formuleerden ook een aantal stellingen op een negatieve manier om na te gaan in hoeverre er ook negatieve gevoelens over de pleegzorgbegeleider aanwezig waren bij de pleegzorgers. De uitspraken waren de volgende:

- Mijn pleegzorgbegeleid(st)er begrijpt niet hoe moeilijk het is om pleegzorger te zijn.
- Mijn pleegzorgbegeleid(st)er moet zich teveel met de pleegzorgsituatie.

- Het bezoek van mijn pleegzorgbegeleid(st)er komt vaak ongelegen.

De resultaten zijn terug te vinden in Figuur 11. We zien in de figuur dat er weinig negatieve gevoelens leven over de begeleiders, dit bevestigt de vorige bevindingen. Voor de items rond de bemoeienis en het ongelegen bezoek zien we dat slechts 6 à 7% akkoord gaat en zo'n 8% is het noch eens, noch oneens. De overige pleegzorgers zijn het oneens of helemaal oneens. Voor de uitspraak dat de begeleider niet begrijpt hoe moeilijk het is om pleegzorger te zijn, zien we dat iets meer mensen met deze uitspraak akkoord gaan (13%) of het eens noch oneens zijn (11%).

Figuur 11 Houding van pleegzorgers ten opzichte van de pleegzorgbegeleider.

2.3 Toegankelijkheid van de dienstverlening

Om het gedeelte over de diensten voor pleegzorg af te sluiten gaan we na wat de pleegzorgers vinden over de toegankelijkheid van de dienstverlening van de dienst en de begeleiders. Toegankelijkheid wordt vaak bestudeerd aan de hand van vijf - of in sommige gevallen zeven - B's (Sels e.a., 2008; Van Hove e.a., 2009). Deze B's staan voor: bereikbaarheid, bruikbaarheid, begrijpbaarheid, betaalbaarheid, bekendheid, beschikbaarheid en betrouwbaarheid. De vier laatste B's laten we hier buiten beschouwing. Betrouwbaarheid werd al nagegaan via een aantal van de voorgaande items, zoals: "Ik heb vertrouwen in de beslissingen genomen door mijn pleegzorgbegeleid(st)er met betrekking tot dit pleegkind/deze pleeggast". Beschikbaarheid gingen we reeds na via het item: "Indien ik een vraag heb voor mijn pleegzorgbegeleid(st)er dan word ik steeds op tijd geholpen". Bekendheid is minder relevant omdat pleegzorgers vaak in contact staan met hun dienst. Ook het element "betaalbaarheid" van de dienstverlening van de dienst voor pleegzorg laten we hier buiten beschouwing, omdat deze kosteloos is voor de pleegzorger. Uiteraard is betaalbaarheid wel van belang als het gaat over de kosten

verbonden aan de zorg voor het pleegkind of de pleeggast. Op dit aspect komen we terug in een andere fact sheet binnen deze reeks (Bronselae e.a., 2011b).

Eerst gaan we na in welke mate pleegzorgers de dienstverlening bereikbaar en bruikbaar vinden. We gebruikten hiervoor de volgende uitspraken:

Bereikbaarheid:

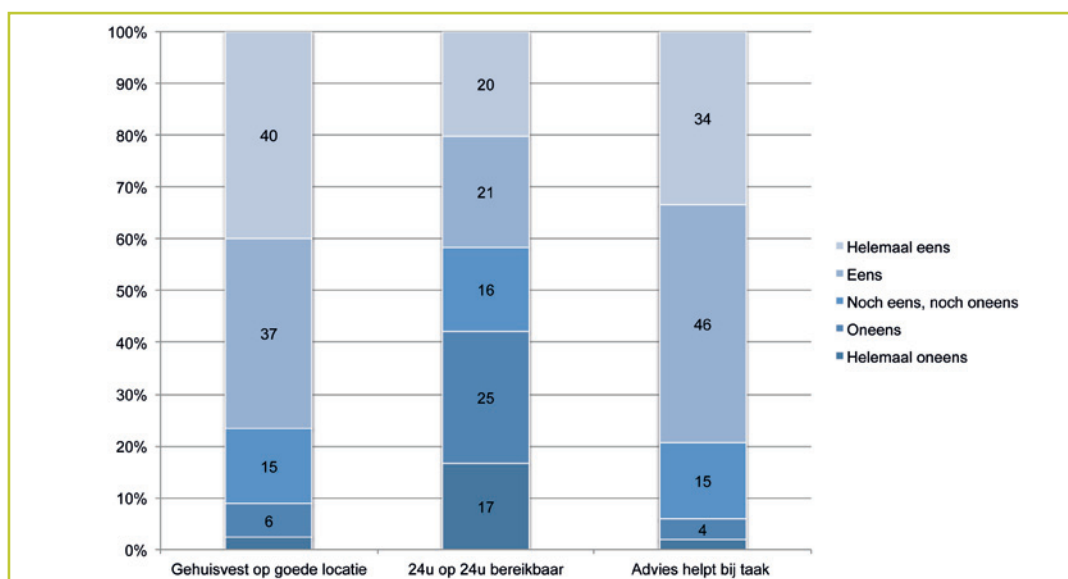
- Mijn dienst voor pleegzorg is gehuisvest op een goed te bereiken locatie.
- Als er een ernstig probleem is met dit pleegkind of deze gast is mijn pleegzorgbegeleid(st)er 24u op 24u bereikbaar.

Bruikbaarheid:

- Het advies en de ondersteuning van de pleegzorgbegeleid(st)er helpen mij om mijn taak als pleegzorger te vervullen.

De resultaten zijn te vinden in figuur 12.

Figuur 12 Ingeschatte bereikbaarheid, beschikbaarheid en bruikbaarheid van de dienstverlening.

Zo'n 77% van de pleegzorgers is het eens of helemaal eens met de stelling dat de dienst voor pleegzorg gehuisvest is op een goed te bereiken locatie. 15% is het noch eens, noch oneens en de overige 8% vindt niet dat deze locatie goed te bereiken is. De uitspraak dat de begeleider 24u op 24u bereikbaar is, kent niet zoveel bijval: 42% is het hier niet mee eens, 16% is het noch eens, noch oneens en 42% is het wel eens met de stelling. De meerderheid vindt het advies van de begeleider bruikbaar; dit bevestigt ook de eerdere resultaten waaruit bleek dat de ondersteuning van de dienst voor pleegzorg pleegzorgers helpt bij de problemen die men ondervindt (figuur 3).

Gezien het hoge aandeel personen dat zegt dat de begeleider niet 24u op 24u bereikbaar is, zijn we nagegaan of er hier verschillen per sector bestaan. We vonden significante en grote verschillen terug: GOP-pleegzorgers waren het minst vaak akkoord met de stelling (20%), vervolgens BJZ-pleegzorgers (37%), VAPH-pleegzorgers (44%) en het vaakst akkoord waren de pleegzorgers binnen het OPZ Geel: 93% van deze pleegzorgers was akkoord. 24u op 24u bereikbaarheid is binnen deze sector dus amper een probleem.

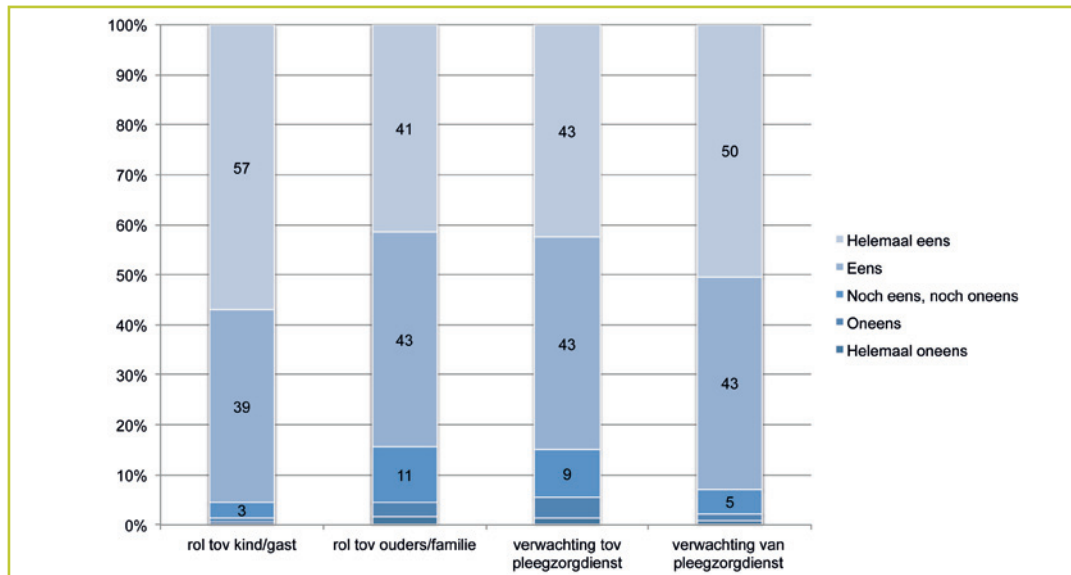
Vervolgens gingen we de begrijpbaarheid na. Hiervoor peilden we enerzijds naar hoe (on)duidelijk de rollen van de verschillende pleegzorgactoren zijn voor de pleegzorgers. Een goed zicht op de verschillende rollen en taken bevordert immers de transparantie en begrijpbaarheid van de pleegzorgsituatie voor de pleegzorger. Anderzijds gingen we na of het taalgebruik van de begeleider al dan niet goed aansloot bij dit van de pleegzorger:

- Het is voor mij duidelijk wat mijn rol is ten opzichte van dit pleegkind of deze pleeggast.
- Het is voor mij duidelijk wat mijn rol is ten opzichte van de ouders/familie.
- Ik weet duidelijk wat ik van mijn dienst voor pleegzorg kan verwachten.
- Het is voor mij duidelijk wat mijn dienst voor pleegzorg van mij verwacht.
- Wanneer ik contact heb met mijn pleegzorgbegeleid(st)er, gebruikt hij of zij woorden die ik niet zo goed begrijp.
- Het is voor mij steeds duidelijk wat ik mag verwachten van mijn pleegzorgbegeleid(st)er.

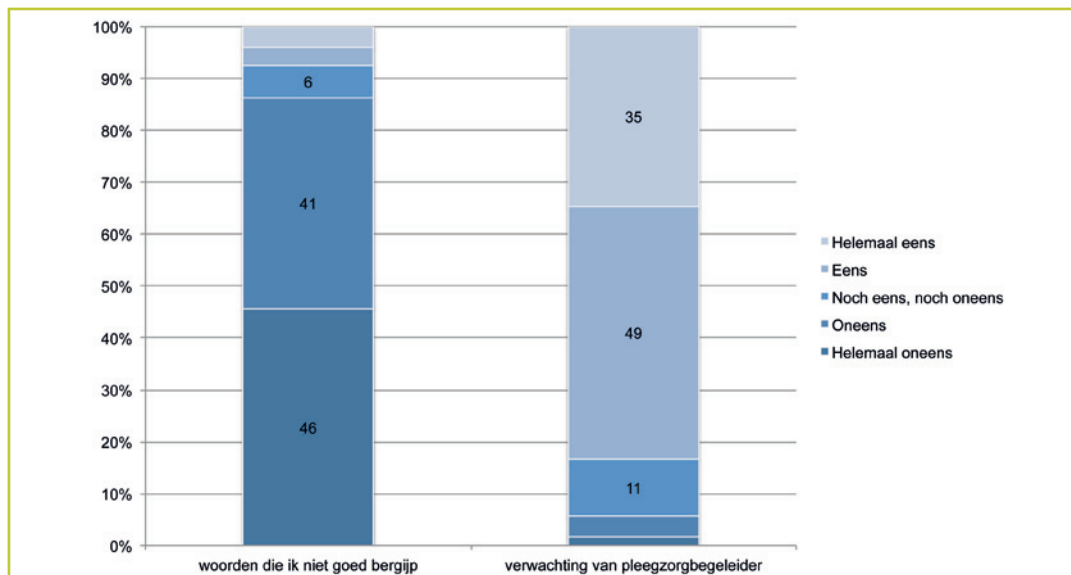
De resultaten zijn te vinden in de figuren 13 en 14. Pleegzorgers lijken weinig moeite te hebben met hun taakdefiniëring. Vooral hun rol ten opzichte van het pleegkind of de pleeggast is erg duidelijk: 96% heeft hier geen probleem mee. Hun rol naar de ouders of familie toe is minder duidelijk: 85% is het eens of helemaal eens met deze stelling. We vinden hier geen verschil naar sector of type pleegzorg, behalve in de rol naar de ouders of familie toe: voor netwerkpleegzorgers is hun rol ten opzichte van de ouders of familie duidelijker dan voor de andere pleegzorgers. Voor de meeste pleegzorgers is het ook duidelijk wat de dienst voor pleegzorg van hen verwacht (voor 93%). Het is daarentegen iets minder duidelijk wat de pleegzorgers kunnen verwachten van de dienst of van de begeleider: voor 83 á 84% is dit wel duidelijk, 9 à 11% is het noch eens, noch oneens en voor de rest is het niet duidelijk. Naast de duidelijkheid over de taakverdeling, bevroegen we de begrijpbaarheid ook via de stelling dat de begeleider soms woorden gebruikt die de pleegzorgbegeleider niet goed begrijpt. Dit blijkt niet zo vaak voor te komen: 8% van de respondenten zegt het eens of helemaal eens te zijn hiermee, 6% is het noch eens, noch oneens. Onduidelijk taalgebruik komt echter vaker voor bij familiale netwerkpleegzorg: daar meldt 11% onduidelijk taalgebruik, 9% is het noch eens, noch oneens en bij pleegzorgers binnen de OPZ Geel-sector: 16% is het oneens of helemaal oneens, 7% is het noch eens, noch oneens. Bij GOP-pleegzorgers komt dat het minst vaak voor (in

2% van de gevallen is men het oneens of helemaal oneens, 5% is het noch eens, noch oneens).

Figuur 13 Ingeschatte begripbaarheid van de dienstverlening.

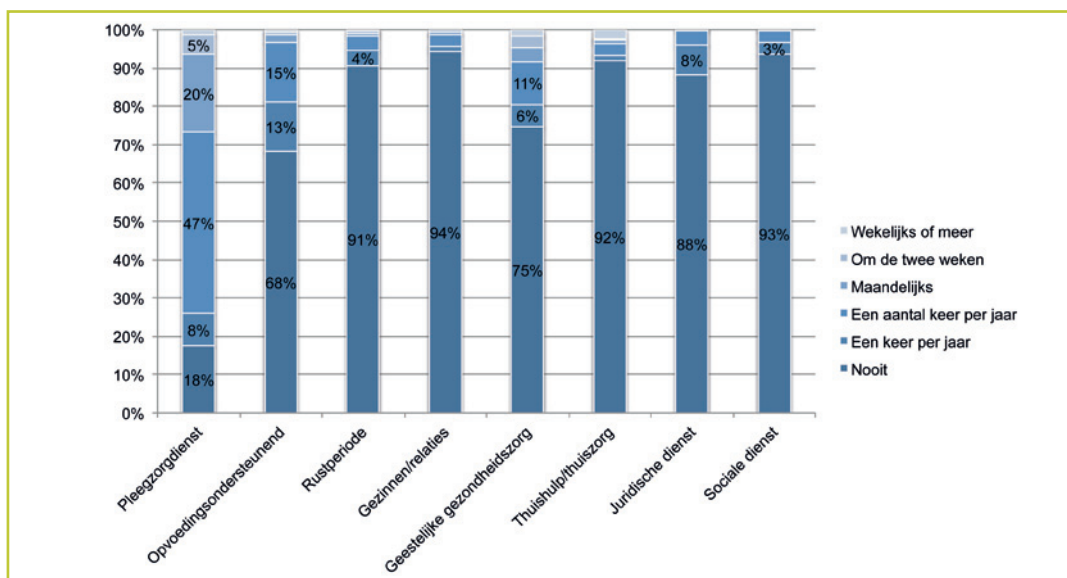
Figuur 14 Ingeschatte begripbaarheid van de dienstverlening.

3 De ondersteuning van pleegzorgers door andere professionele diensten

Pleegzorgers kunnen geconfronteerd worden met problemen in de pleegzorgsituatie waarvoor ze niet terecht kunnen bij hun dienst voor pleegzorg. Een aanvulling van meer gespecialiseerde diensten kan dus nodig zijn. Zoals we eerder beschreven, werd ongeveer 68% van de pleegzorgers soms door hun dienst voor pleegzorg doorverwezen naar andere professionele diensten. Om een zicht te krijgen op het hulpverleningsgebruik van de Vlaamse pleegzorgers, stelden we de vraag: "Hoe vaak hebt u de afgelopen 12 maanden contact gehad met X omwille van emotionele, sociale of medische problemen van uzelf of van dit pleegkind of deze pleeggast?" De X werd ingevuld met: dienst voor pleegzorg, opvoedingsondersteunende dienst, een dienst die een rustperiode biedt, dienst in verband met gezinnen en relaties, dienst voor geestelijke gezondheidszorg, dienst voor huishulp of thuiszorg, juridische dienst en sociale dienst. Deze diensten werden vervolgens geïllustreerd aan de hand van een aantal bekende of vaak voorkomende organisaties. De resultaten zijn weergegeven in figuur 15.

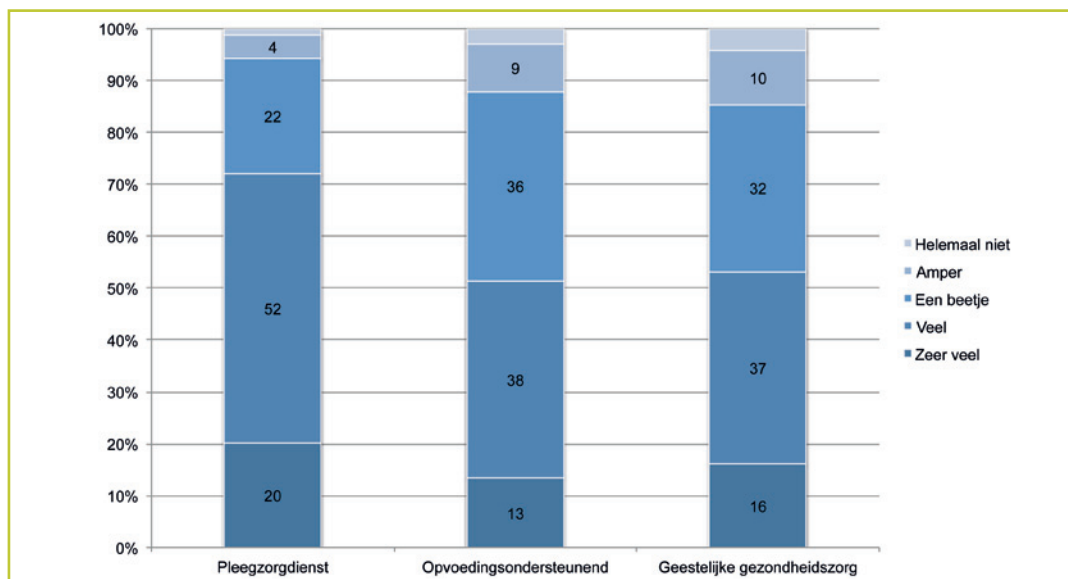
Figuur 15 Frequentie van contacten van pleegzorgers met andere diensten.

In vergelijking met de diensten voor pleegzorg, zien we dat de pleegzorgers niet erg frequent gebruik maken van andere hulpverleningsvormen. Enkel van opvoedingsondersteunende diensten en diensten voor geestelijke gezondheidszorg werden de afgelopen 12 maanden door respectievelijk 32% en 25% van de pleegzorgers (die zeiden dat ze deze diensten kenden) gebruik gemaakt. Als we vervolgens in figuur 16 kijken naar de antwoorden op de vraag "In welke mate heeft men u kunnen helpen?", zien we dat hier overwegend positief op werd geantwoord. Dit is vooral het geval voor de pleegzorgdiensten, 72% zegt "veel" of "zeer veel" geholpen te zijn; 22 zegt "een beetje", 6%

antwoordt “amper” of “helemaal niet”. Een krappe meerderheid van 51% zegt “veel” of “zeer veel” geholpen te zijn door een opvoedingsondersteunende dienst, 36% zegt “een beetje”, 12% zegt “amper” of “helemaal niet”. De percentages voor de diensten voor geestelijke gezondheidszorg zijn zeer vergelijkbaar.

Figuur 16 Mate waarin de begeleiding van de dienst heeft kunnen helpen, per dienst.

4 Conclusie

Uit onze bevraging van iets meer dan 1.600 Vlaamse pleegzorgers blijkt dat nagenoeg alle pleegzorgers (98%) minstens enkele keren per jaar contact hebben met de pleegzorgbegeleider. 41% heeft maandelijks of vaker contact. We zagen echter wel belangrijke verschillen naar sector: pleegzorgers actief binnen Openbaar Psychiatrisch Ziekenhuis Geel (OPZ Geel), en in mindere mate ook binnen de Gezinsondersteunende Pleegzorg (GOP), hebben vaker contacten met de pleegzorgbegeleider. Dit blijkt tevens zo te zijn voor de bestandspleegzorgers. Vooral pleegzorgers die familie zijn van het kind of de gast hebben minder contacten met de begeleider. Dit is in lijn met bevindingen uit de internationale literatuur (bv. Cuddeback 2004).

Iets minder personen zeggen individuele ondersteuning of begeleiding te hebben gehad van hun dienst voor pleegzorg (83%). Deze ondersteuning omvat vooral zaken met betrekking tot het pleegkind of de pleeggast en administratieve begeleiding, maar begeleiding voor problemen met ouders of familie komen ook frequent voor. We merken ook hier relatief grote verschillen tussen de sectoren op, wat suggereert dat diensten zich kunnen specialiseren in die vormen van hulp die het meest aangewezen zijn bij de soort pleegzorg die men aanbiedt. De gekregen ondersteuning wordt geapprecieerd, gemiddeld zegt men hier goed mee vooruit te zijn geholpen. Dit blijkt in grotere mate zo te zijn voor eerder praktische problemen (in verband met administratie en dergelijke). De ondersteuning met betrekking tot het pleegkind of de pleeggast en met betrekking tot de ouders of familie scoren iets minder goed.

Wanneer we peilen naar de tevredenheid van de pleegzorgers met verschillende diensten van de dienst voor pleegzorg, is het algemene beeld er een van eerder tevreden pleegzorgers. Vooral over de begeleiding laat men zich zeer positief uit: de praktijk overtreft soms de verwachting en men heeft weinig negatieve gevoelens. 13% van de pleegzorgers is het wel eens of helemaal eens met de stelling dat de begeleider niet begrijpt hoe moeilijk het is pleegzorger te zijn, 11% is het noch eens, noch oneens. Men is ook erg tevreden met het op tijd bezorgen van vergoedingen. Het geven van de nodige achtergrondinformatie over het kind of de gast nadat hij/zij aan het gezin was toevertrouwd, had een minder gunstige score: 14% is het oneens of helemaal oneens, 16% is het noch eens, noch oneens. Maar het grootste pijnpunt bleek de inspraak in de beslissing om het pleegkind of de pleeggast elders onder te brengen te zijn. Een meerderheid van pleegzorgers uit alle sectoren wil meer inspraak. Deze roep klinkt nog iets luider bij de zorg voor minderjarigen.

Hoe toegankelijk is de dienstverlening die de dienst voor pleegzorg biedt? We onderzochten dit aan de hand van de zogenaamde 7 B's (bereikbaarheid, bruikbaarheid, begrijpbaarheid, betaalbaarheid, bekendheid, beschikbaarheid en betrouwbareheid). Het algemene beeld is er een van een goed toegankelijke dienstverlening. Er zijn echter ook een aantal aandachtspunten. Zo is de 24u op 24u bereikbaarheid niet in iedere sector

ingeburgerd. Binnen OPZ Geel rapporteerde vrijwel iedereen een continue bereikbaarheid, gevolgd door de pleegzorgers uit de sector van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (44%), pleegzorgers actief binnen Bijzondere Jeugdzorg (37%) en tenslotte de GOP-pleegzorgers die het minst vaak continue bereikbaarheid rapporteerden (20%). Een ander aandachtspunt is het woordgebruik van de begeleiders. Over het algemeen lijken daar eerder weinig problemen mee te zijn, maar er zijn opnieuw verschillen naar sector en type pleegzorg. In het bijzonder begeleiders die werken binnen het OPZ Geel en binnen de familiale netwerkpleegzorg zouden hieraan extra aandacht aan kunnen besteden.

Tenslotte gingen we na hoe het stond met het gebruik van diensten buiten de pleegzorg. Tussen 6 en 12% maakte het voorbije jaar gebruik van de (niet-pleegzorg)diensten waar we naar vroegen. Twee uitzonderingen hierop waren opvoedingsondersteunende diensten en diensten voor geestelijke gezondheidszorg, deze werden door respectievelijk 32% en 25% van de pleegzorgers gebruikt. Een nipte meerderheid (51% en 53%) was door deze diensten veel of zeer veel geholpen. Dit percentage ligt merkkelijk lager dan het percentage dat zich goed geholpen voelt door de diensten voor pleegzorg (72%).

Bibliografie

Bronselaer, J., Vandezande, V. & Verreth, K. (2011b) *Fact sheet 3. Een profiel van Vlaamse pleegkinderen/gasten*, Brussel: Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Brown, J.D. (2008) "Foster parents' perceptions of factors needed for successful foster placements", *Journal of child and family studies*, vol. 17, pp538-554.

Cuddeback, G.S. (2004) "Kinship family foster care: a methodological and substantive synthesis of research", *Children and youth services review*, vol. 26, pp623-639.

MacGregor, T.E., Rodger, S., Cummings, A.L. & Leschied, A.W. (2006) "The needs of foster parents. A qualitative study of motivation, support, and retention", *Qualitative social work*, vol. 5 (3), pp351-368.

Rhodes, K.W., Orme, J.G. & Buehler, C. (2001) "A comparison of family foster parents who quit, consider quitting, and plan to continue fostering", *Social service review*, March 2001, pp84-114.

Sels, P., Goubin, E., Meulemans & D., Sannen, L. (2008), *Het Sociaal huis, Werken aan een toegankelijke dienst- en hulpverlening*, Brussel: VVSG, Politea.

Vandezande, V., Bronselaer, J. & Verreth, K. (2011a) *Fact sheet 4. Het voortraject en de vorming van Vlaamse pleegzorgers*, Brussel: Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Vandezande, V., Bronselaer, J. & Verreth, K. (2011c) *Fact sheet 6. De informele ondersteuning en sociale relaties in de pleegzorgomgeving*, Brussel: Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Van Holen, F. (2005) "Ondersteuningsbehoeften van pleegouders in Vlaanderen", *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, vol. 44, pp472-483.

Van Hove, E., Verstraeten, M., Souffriau, R., Roose, R., Verschelden, G. & Vettenburg, N. (2009) *Evaluatieonderzoek vrijwilligerswerking bij de hulp- en dienstverlening aan slachtoffers door de centra voor algemeen welzijnswerk*, Onderzoeksrapport van Hogeschool Gent, Universiteit Gent, Vrije Universiteit Brussel.

Verreth, K. (2009) *Pleegzorg wanneer? Deel 1. (Rechts)vergelijkend onderzoek naar beleid en wetgeving in Vlaanderen en enkele Europese landen*, Brussel: Kenniscentrum WVG.

Verreth K., Bronselaer, J. & Vandezande V. (2011) *Fact sheet 1. Behoeftenonderzoek bij pleegzorgers in Vlaanderen: onderzoeksopzet*, Brussel: Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

